

บททวน : บทที่ ๔

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๕ วรรคสอง บัญญัติว่า “ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ” และในรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ กับพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ (ต่อไปขอเรียกว่า พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐) บัญญัติให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (ต่อไปขอเรียกว่า ศาลฎีกาแผนกคดี อม.) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีรวม ๔ ประเภท ดังนี้

๑. **คดีอาญา** ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และ พ.ร.บ. วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) และ (๓)

๒. **คดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน** หรือที่เรียกกันว่า **คดีร่ำรวยผิดปกติ** ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑)

๓. **คดีคณะกรรมการป.ป.ช.กระทำความผิด** ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖ และมาตรา ๒๓๗ (๓) และพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๒)

๔. **คดีจิตใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือยื่นเท็จ** ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๓) และมาตรา ๒๓๕ วรรคท้าย และพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๔)

๑. คดีอาญา

๑.๑ ประเภทคดีและบุคคลที่อยู่ในอำนาจ

ก.ประเภทคดีอยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม.

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) กล่าวถึงฐานความผิดทางอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลนี้เพียงว่า “ทุจริตต่อหน้าที่” และ “จงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย”

คำว่า “ทุจริตต่อหน้าที่” มีบทนิยามอยู่ในพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ ครอบคลุมการใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทุกกรณี ทั้งที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่น

ส่วนคำว่า “จงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย” เคยเป็นฐานของการถอดถอนนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา ออกจากตำแหน่งโดยวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ แต่ในรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ ไม่มีบทบัญญัติในเรื่องนี้แล้ว ทำให้ยังมีข้อสงสัยอยู่ว่า ถ้อยคำดังกล่าวหมายถึงความผิดอาญาฐานใด

ข.บุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม.

ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) และ (๓) บุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. ในคดีอาญา ได้แก่

๑) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

๒) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

๓) ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ

๔) ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน

๕) ตัวการ ผู้ใช้ และผู้สนับสนุน

๖) ผู้ให้สินบน

คำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต” เป็นไปตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ ที่ว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” หมายความว่า

(๑) นายกรัฐมนตรี (๒) รัฐมนตรี (๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (๔) สมาชิกวุฒิสภา

(๕) ข้าราชการการเมืองอื่น นอกจาก (๑) และ (๒) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง และ

(๖) ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมือง ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา

ส่วนคำว่า “ข้าราชการการเมืองอื่น นอกจาก (๑) และ (๒) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง” นั้น หมายถึงบุคคลตามพ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔ (๘) ถึง (๒๐) ได้แก่ ที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี เลขานุการนายกรัฐมนตรี รองเลขานุการ นายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง โฆษกและรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ รัฐมนตรี รวมทั้งผู้ดำรงตำแหน่งประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี รวม ๑๓ ตำแหน่ง (เทียบ คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ที่ อม.๑/๒๕๔๕ และ อม.๗/๒๕๕๒)

กรณีข้าราชการการเมืองอื่นเข้าไปมีส่วนร่วมกับการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หากเรื่องที่เกี่ยวข้องด้วยไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของตนโดยตรง อาจถูกฟ้องและรับผิดเพียงในฐานะผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๖๐/๒๕๕๙ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จำเลยที่ ๑ มีอำนาจหรือหน้าที่ในการพิจารณาและอนุมัติการเสนอราคาจัดซื้อปุ๋ยอินทรีย์ของกรมส่งเสริมการเกษตร รู้ว่าการเสนอราคาจัดซื้อปุ๋ยอินทรีย์ของกรมส่งเสริมการเกษตร มีการกระทำความผิดตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ ละเว้นไม่ดำเนินการเพื่อให้มีการยกเลิกการดำเนินการเกี่ยวกับการเสนอราคาจัดซื้อปุ๋ยอินทรีย์ จำเลยที่ ๑ จึงมีความผิดตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๐ ส่วนจำเลยที่ ๒ แม้จะเป็นเลขานุการรัฐมนตรี มีอำนาจหน้าที่เสนอความเห็น แต่ก็เป็นหน้าที่ทั่วไป เมื่อจำเลยที่ ๒ ไม่ได้รับแต่งตั้งให้มีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับการจัดซื้อปุ๋ยอินทรีย์ จึงไม่อาจถือว่าจำเลยที่ ๒ เป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐผู้มีอำนาจหรือหน้าที่ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๐ จำเลยที่ ๒ ย่อม

ขาดคุณสมบัติในฐานะผู้ร่วมกระทำความผิด แต่เป็นความผิดฐานเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๐ ประกอบมาตรา ๘๖

สำหรับคำว่า “ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา” หมายถึง ข้าราชการรัฐสภาซึ่งรับราชการในตำแหน่งการเมืองตามที่บัญญัติไว้ในหมวด ๔ ของพ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๕๔ มาตรา ๙๒ (๑) ถึง (๒๔) (เทียบคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕๐/๒๕๔๗ และคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาที่ อม.๔/๒๕๕๖) ซึ่งได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษา เลขาธิการ และผู้ช่วยเลขาธิการ ของประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานและรองประธานสภาวุฒิสภา ประธานและรองประธานรัฐสภา และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร โฆษกประธานสภาผู้แทนราษฎร โฆษกประธานวุฒิสภา และโฆษกผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร รวม ๒๔ ตำแหน่ง

ส่วนคำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ” นั้น พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ กำหนดนิยามของคำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ”ว่า หมายความว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ ยกเว้นคณะกรรมการ ป.ป.ช. และให้หมายความรวมถึงผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินด้วย ... ”

ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ ยกเว้นคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรตามหมวด ๑๒ ว่าด้วยองค์กรอิสระ ของรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ส่วนที่มาตรา ๔ ของพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ ยกเว้นคณะกรรมการป.ป.ช. เพราะรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖ และพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๒) และมาตรา ๔๙ ถึง ๕๖ กำหนดกระบวนการดำเนินคดีในกรณีคณะกรรมการป.ป.ช.ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไว้เป็นการเฉพาะแล้ว และที่ให้ความหมายรวมถึงผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินด้วย ก็เพราะผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินไม่อยู่ในความหมายของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ แต่รัฐธรรมนูญประสงค์ให้อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. ด้วย

ข้อสังเกต :

ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ไม่อยู่ในความหมายของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ จึงไม่ใช่บุคคลตามพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณา คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ มาตรา ๑๐ (๑) เมื่อผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ จึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่อยู่ในอำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาของเจ้าหน้าที่ของรัฐทั่วไป ซึ่งปัจจุบันคือศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เช่น คดี อม.๓/๒๕๕๓ กรณีจำเลยเป็นรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ไม่ประทับฟ้อง ให้จำหน่ายคดี

อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นอาจตกเป็นจำเลยในคดีอาญาที่ศาลฎีกาแผนกคดี อม.ได้ หากอยู่ในฐานะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคนอื่นในการกระทำความผิด

ต่อตำแหน่งหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคนอื่นนั้น เช่น รัฐมนตรีให้นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งเป็นลูกน้องไปรับเงินสินบนจากผู้รับเหมาแทนตน ในกรณีเช่นนี้รัฐมนตรีขึ้นศาลฎีกาแผนกคดี อม.ตามพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) ส่วนนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของรัฐมนตรี ขึ้นศาลฎีกาแผนกคดี อม. ตามพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

นอกจากนี้บุคคลธรรมดาที่อาจตกเป็นจำเลยที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ได้ หากอยู่ในฐานะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น คดีที่ดินรัชดา (อม.๑/๒๕๕๐) คดีกล้วย (อม.๗/๒๕๕๒) คดีกรุงไทย (อม.๕๕/๒๕๕๘) เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อาจตกเป็นจำเลยที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ได้ หากอยู่ในฐานะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น คดีกล้วย (อม.๗/๒๕๕๒) คดีรถ เรือดับเพลิง (อม.๗/๒๕๕๖) คดีกรุงไทย (อม.๕๕/๒๕๕๘) คดีสลายการชุมนุม (อม.๑๕๔/๒๕๖๐) คดีจำหน่ายข้าว (อม.๒๑๑/๒๕๖๐ , อม.อธ.๒-๓/๒๕๖๒)

ส่วนความหมายของคำว่า “ ตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน ” ตามมาตรา ๑๐ (๓) หมายถึงตัวการ ผู้ใช้ หรือ ผู้สนับสนุน ตามความหมายของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓ มาตรา ๘๔ และมาตรา ๘๖ นั้นเอง

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๖๑

คำถาม ประเด็นที่ ๒ อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายดำ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการ ปัจจุบันเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และนายแดง นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นจำเลยต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กล่าวหาว่า ขณะที่นายดำดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการ นายดำรับสินบนจากบริษัทเอบีซี จำกัด โดยให้นายแดงซึ่งทราบเรื่องเดินทางไปรับเงินแทนที่ประเทศสิงคโปร์ ในวันนัดพิจารณาคดีครั้งแรก นายแดงยื่นคำร้องว่า นายแดงเป็นเพียงนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด อันเป็นตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น อัยการสูงสุดไม่มีอำนาจฟ้องนายแดงต่อศาลแห่งนี้ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ขอให้พิพากษายกฟ้องในส่วนของนายแดง

ให้วินิจฉัยว่า ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องพิพากษายกฟ้องคดีในส่วนของนายแดงหรือไม่

งคำตอบ แม้นายแดงมิใช่บุคคลตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง กล่าวคือมิใช่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น แต่ตามมาตรา ๒๗๕ วรรคสอง บัญญัติว่า บทบัญญัติวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับกับกรณีที่บุคคลอื่นเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของบุคคลตามวรรคหนึ่งด้วย การที่นายแดงเดินทางไปรับเงินจากผู้ให้สินบนที่ประเทศสิงคโปร์แทนนายดำเป็นการสนับสนุนการกระทำความผิดของนายดำซึ่งเป็นบุคคลตามมาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของนายแดง และไม่จำเป็นต้องพิพากษายกฟ้องคดีในส่วนของนายแดง

หมายเหตุ :

ข้อสอบข้อนี้เป็นกรณีนายแดง ผู้บริหารท้องถิ่นไปเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของนายดำ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง นายดำขึ้นศาลฎีกาแผนกคดีอม. ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา

๒๗๕ วรรคหนึ่ง (ปัจจุบันต้องอ้าง พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑)) ส่วนนายแดงขึ้นศาลฎีกาแผนกคดี อม. ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคสอง (ปัจจุบันต้องอ้าง พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓))

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๖๙

คำถาม ประเด็นที่ ๑ พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องนายแดง อดีตนายองค์การบริหารส่วนจังหวัด และ นายดำ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นจำเลยต่อศาลชั้นต้น กล่าวหาว่าขณะที่นายแดงและนายดำดำรง ตำแหน่งดังกล่าว นายแดงเรียกเก็บเงินจากผู้รับเหมาเพื่อตอบแทนการจ่ายค่าจ้างก่อสร้างอาคารองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดหลังใหม่ให้ผู้รับเหมาโดยมิชอบ โดยมีนายดำซึ่งเป็นเพื่อนรักกันและไม่ได้เกี่ยวข้องกับการเรียกเงินเป็น ผู้สนับสนุนโดยไปรับเงินจากผู้รับเหมาแทนนายแดงที่ร้านอาหาร ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๔๙, ๑๕๗, ๘๖ ขณะที่คดีอยู่ระหว่างสืบพยานโจทก์ นายแดงและนายดำยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นว่า คดีนี้อยู่ใน อำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ขอให้ยกฟ้อง

ให้วินิจฉัยว่า ศาลชั้นต้นจะสั่งคำร้องเกี่ยวกับอำนาจฟ้องของนายแดงและนายดำอย่างไร

ธงคำตอบ ขณะเกิดเหตุ นายแดงเป็นนายองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นเพียงผู้บริหารท้องถิ่น ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔ (๗) และมีใช้ราชการการเมือง อื่น ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔ (๕) นายแดงจึงมิใช่ผู้ดำรง ตำแหน่งตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ (๑) คดีของนายแดงจึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. ตามบทบัญญัติดังกล่าว และแม้ขณะเกิดเหตุ นายดำเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งเป็นผู้สนับสนุนการกระทำ ความผิดของนายแดง แต่เมื่อนายแดงมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๙ (๑) และนายดำมิได้ใช้อำนาจในตำแหน่ง ของตนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย คดีนายดำจึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ (๒)

หมายเหตุ :

(๑) ข้อสอบข้อนี้เป็นเรื่องผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไปเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของผู้บริหาร ท้องถิ่นในการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารท้องถิ่น ผู้กระทำความผิดหลักคือผู้บริหารท้องถิ่น ไม่ อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. แต่อยู่ในอำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาของเจ้าหน้าที่รัฐ ทั่วไป ซึ่งปัจจุบันคือศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เมื่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่ได้ใช้อำนาจของตน เข้าไปเกี่ยวข้อง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงมีส่วนร่วมกระทำความผิดในคดีนี้ในฐานะเป็นผู้สนับสนุนการ กระทำความผิดของผู้บริหารท้องถิ่นเท่านั้น จึงต้องไปขึ้นศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาของเจ้าหน้าที่รัฐทั่วไป เช่นเดียวกับผู้บริหารท้องถิ่น

(๒) พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ (๑) ตรงกับพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) ส่วนพ.ร.บ. วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ (๒) ตรงกับพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๕๕

คำถาม ประเด็นที่ ๑ อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายดำ ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองตามพ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔ และนายแดง คนสนิทของนายดำ เป็นจำเลยต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กล่าวหาว่า นายดำข่มขืนใจหรือจูงใจข้าราชการให้จัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์จากบริษัทของพรรคพวก อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๔๘ ส่วนนายแดงช่วยพุดโน้มน้าวข้าราชการดังกล่าวอันเป็นการสนับสนุนการกระทำความผิดของนายดำ ในวันนัดตรวจพยานหลักฐานวันแรก นายแดงยื่นคำร้องว่า นายแดงเป็นเพียงราษฎรคนหนึ่ง มิใช่ข้าราชการการเมือง อัยการสูงสุดไม่มีอำนาจฟ้องนายแดงต่อศาลแห่งนี้ ขอให้ยกฟ้อง

ให้วินิจฉัยว่า ข้ออ้างของนายแดงรับฟังได้หรือไม่

ธงคำตอบ แม้นายแดงจะเป็นเพียงราษฎรคนหนึ่ง มิใช่ข้าราชการการเมือง แต่นายแดงเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของนายดำ ซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตามประมวลกฎหมายอาญา อัยการสูงสุดย่อมมีอำนาจฟ้องนายแดงต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ ตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐๘ วรรคสอง และพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๙ (๒) ข้ออ้างของนายแดงรับฟังไม่ได้ (เทียบ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๑/๒๕๕๕)

หมายเหตุ :

ข้อสอบข้อนี้เป็นกรณีบุคคลที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคือเป็นราษฎรธรรมดา ไปเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทั้งสองคนจึงอยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. หากเป็นข้อสอบปัจจุบัน ต้องแทนรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐๘ วรรคสอง และพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๙ (๒) ด้วยพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

ข้อสังเกต : กรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นตุลาการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงเป็นผู้มีอำนาจและบารมีเป็นที่ยำเกรงของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงมักมีกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงใช้อำนาจหรือบารมีของตนกดดัน หรือใช้ หรือจ้างวานข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐให้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง เพื่อประโยชน์ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงและพวกพ้อง

มีปัญหาว่า คดีที่มีลักษณะดังกล่าวอยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาหรือไม่ ซึ่งอาจแยกพิจารณาตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ได้ดังนี้

๑) หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่อยู่ในฐานะเป็นตุลาการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐ **ไม่ได้ใช้อำนาจในตำแหน่งของตนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย** คดีนั้นไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. อัยการสูงสุดจะฟ้องผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม.ไม่ได้ (คำสั่งศาลฎีกาที่ อ.ม.๑๔/๒๕๕๒ คดีร.มว.กลาโหม จ้างวานใช้ให้เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งให้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยให้เข้าไปแก้ไขเปลี่ยนแปลงฐานข้อมูลสมาชิกพรรคการเมืองของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อประโยชน์แก่พรรคการเมืองที่ร.มว.กลาโหมเป็นสมาชิก)

ข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา สนามใหญ่ ๔ กันยายน ๒๕๕๓

คำถาม ประเด็นที่ ๑ อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายบุญ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแห่งหนึ่ง เป็นจำเลยต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กล่าวหาว่า นายบุญใช้และจ้างวานนายแดง พนักงานเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งหลบหนียังจับกุมไม่ได้ ให้ทำลายพยานหลักฐานสำคัญในสำนวนการไต่สวนกรณีนายเข้ม ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดพรรคเดียวกับนายบุญถูกกล่าวหาว่าซื้อเสียง ขอให้ส่งโทษนายบุญฐานเป็นผู้ใช้และจ้างวานนายแดงให้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของนายแดง ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๐๒ มาตรา ๖, ๑๑ ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๔

ให้วินิจฉัยว่า ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายบุญหรือไม่

ธงคำตอบ คดีที่มีมูลแห่งคดีเป็นการกล่าวหาผู้กระทำความผิดฐานเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามมาตรา ๒๗๕ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ ต้องเป็นกรณีที่ผู้นั้นเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามมาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง อีกทั้งไม่ปรากฏว่านายบุญใช้ตำแหน่งหน้าที่รัฐมนตรีของตนบังคับให้นายแดงกระทำการดังกล่าว และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งนายแดงสังกัดยังมีฐานะเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ไม่อยู่ในกำกับดูแลของรัฐบาลที่นายบุญเป็นรัฐมนตรีคนหนึ่งที่จะสั่งการใดๆ อีกด้วย มูลแห่งคดีในกรณีตามปัญหา จึงไม่อยู่ในความหมายของการกระทำความผิดของตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน การกระทำความผิดทางอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามความในมาตรา ๒๗๕ วรรคสอง ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายบุญ (เทียบ คำสั่งศาลฎีกาที่ อม.๑๔/๒๕๕๒)

หมายเหตุ : หากเป็นข้อสอบปัจจุบัน ต้องแทนรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง ด้วย พ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) และแทนรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคสอง ด้วยพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

๒) หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่อยู่ในฐานะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐ ใช้อำนาจในตำแหน่งของตนเข้าไปเกี่ยวข้องกับ คดีเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. อัยการสูงสุด มีอำนาจฟ้องผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่เป็นผู้ใช้ ฯลฯ ต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. ได้ และฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. ซึ่งเป็นคนลงมือกระทำความผิดได้ด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อ.ม.๒/๒๕๕๑ คดีคลองด่าน รมช.มหาดไทยจ้างวานใช้ให้เจ้าหน้าที่สำนักงานที่ดินออกโฉนดที่ดินแก่บริษัทที่รมช.มหาดไทยมีผลประโยชน์อยู่ด้วย ศาลฎีกาแผนกคดี อม. รับวินิจฉัย)

ตัวอย่างกรณีของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็คือคดีที่เจ้าพนักงานที่ดินและพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการออกโฉนดที่ดินโดยมิชอบให้แก่ นาย ว. ในคดีคลองด่าน ถูกฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. เป็นคดี อม.๑๑/๒๕๕๒, ๑๒/๒๕๕๒ และ ๑๓/๒๕๕๒ ในข้อหาปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ซึ่งศาลฎีกาแผนกคดี อม. มีคำสั่งรับฟ้อง แต่พิพากษายกฟ้องเพราะเหตุคดีขาดอายุความ

ส่วนในกรณีของผู้ให้สินบน เป็นไปตามพ.ร.ป. วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓) ตอนท้าย ที่ว่า “ ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังต่อไปนี้ (๓) รวมทั้งผู้ให้ ผู้ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่บุคคลตาม (๑) หรือ (๒) เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่” ซึ่งข้อความในมาตรา ๑๐ (๓) ตอนท้าย ก็คือตัวบทประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๔๔ ว่าด้วยความผิดของผู้ให้สินบนนั่นเอง

ข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา สนามใหญ่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๔

คำถาม ประเด็นที่ ๑ และที่ ๒ อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายเดชและนายสุขต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กล่าวหาว่าร่วมกันกระทำความผิดในขณะที่นายเดชดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย และนายสุขดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดแห่งหนึ่ง **นายสุขใช้อำนาจในตำแหน่ง** โดยมีขอบออกโฉนดที่ดินจำนวน ๑ แปลง ให้แก่นายเดช **ตามที่นายเดชจงใจและใช้ให้ทำ** เพื่อแลกเปลี่ยนกับการที่นายเดชจะช่วยสนับสนุนนายสุขให้ย้ายไปดำรงตำแหน่งที่ดีกว่า ขอให้ลงโทษนายเดชและนายสุขตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓, ๘๔, ๑๔๘, ๑๕๗ ในวันนัดฟังคำสั่งศาลว่าจะรับฟ้องหรือไม่ นายเดชยื่นคำร้องว่า นายเดชมิได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลกรมที่ดิน กรณีตามคำร้องเป็นเรื่องนอกอำนาจหน้าที่ อัยการสูงสุดไม่มีอำนาจฟ้องนายเดชต่อศาลนี้ ขอให้ยกฟ้อง ส่วนนายสุขยื่นคำร้องว่า นายสุขเป็นเพียงข้าราชการพลเรือน ไม่อยู่ในอำนาจของศาลนี้ ขอให้ยกฟ้องเช่นกัน

ให้วินิจฉัยว่า อัยการสูงสุดมีอำนาจฟ้องนายเดชและนายสุขต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ธงคำตอบ กรณีของนายเดช นายเดชเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา แม้นายเดชมิได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลกรมที่ดิน แต่รัฐมนตรีช่วยว่าการมีอำนาจบริหารราชการแผ่นดินตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และมีสิทธิเข้าร่วมประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อเสนอความเห็นและลงมติในงานของทุกกระทรวง ทบวง กรม นายเดชย่อมมีอำนาจบังคับบัญชาและให้คุณให้โทษนายสุขได้ กรณีตามคำฟ้องจึงมิใช่เรื่องนอกอำนาจหน้าที่ของนายเดช อัยการสูงสุดมีอำนาจฟ้องนายเดชต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง

ส่วนกรณีของนายสุข แม้นายสุขเป็นเพียงข้าราชการพลเรือน มิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง แต่มาตรา ๒๗๕ วรรคสอง บัญญัติให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของบุคคลที่เป็นตัวการ ผู้ใช้ และผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง ด้วย เมื่อตามคำฟ้องกล่าวหาว่า นายสุขร่วมกระทำความผิดกับนายเดช ในการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา อัยการสูงสุดจึงมีอำนาจฟ้องนายสุขต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา ๒๗๕ วรรคสอง (เทียบ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๗/๒๕๕๒ และ อม.๑๓/๒๕๕๒)

หมายเหตุ :

หากเป็นข้อสอบปัจจุบัน ต้องแทนรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง ด้วยพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) และแทนรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคสอง ด้วยพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

๑.๒ การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญา

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลฎีกาแผนกคดี อม. อาจแยกพิจารณาออกได้เป็น ๘ ขั้นตอน ได้แก่ (๑) การฟ้องคดี (๒) การเลือกองค์คณะผู้พิพากษา (๓) การนัดพิจารณาคดีครั้งแรก (๔) การยื่นบัญชีระบุพยาน (๕) การตรวจพยานหลักฐาน (๖) การไต่สวนพยานหลักฐาน (๗) การพิพากษาคดี และ (๘) การอุทธรณ์ มีข้อสังเกตดังนี้

(๑) ขั้นตอนการฟ้องคดี

ก. ผู้มีอำนาจฟ้อง

ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓ ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. ได้แก่

๑) **อัยการสูงสุด** เมื่อคณะกรรมการป.ป.ช.มีมติว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ มีพฤติการณ์ทุจริตต่อหน้าที่หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย คณะกรรมการป.ป.ช.ต้องส่งรายงาน สำนวนการไต่สวน เอกสารพยานหลักฐาน และความเห็นไปยังอัยการสูงสุดภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่มมีมติ เพื่อให้อัยการสูงสุดดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. ต่อไป ตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๖ และเมื่ออัยการสูงสุดได้รับสำนวนคดีต้องดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม.ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับสำนวน ตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง

๒) **คณะกรรมการป.ป.ช.** คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจฟ้องตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตกำหนด หลักเกณฑ์และเงื่อนไขดังกล่าวอยู่ในพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๗ มีสาระสำคัญคือ ในกรณีที่อัยการสูงสุดเห็นว่าสำนวนการไต่สวนยังไม่สมบูรณ์พอที่จะดำเนินคดีได้ให้แจ้งคณะกรรมการป.ป.ช.โดยระบุข้อที่ไม่สมบูรณ์ให้ครบถ้วนภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง

ในกรณีเช่นนี้ อัยการสูงสุดและคณะกรรมการป.ป.ช.ต้องตั้งคณะทำงานฝ่ายละเท่ากันโดยมีผู้แทนของแต่ละฝ่าย ฝ่ายละไม่เกินห้าคน ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งจากอัยการสูงสุด เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์ รวมทั้งดำเนินการอื่นใดให้สำนวนการไต่สวนครบถ้วนสมบูรณ์ ให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง เพื่อส่งให้อัยการสูงสุดฟ้องคดีต่อไป ตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตฯ มาตรา ๓๗ วรรคสอง

ในกรณีคณะกรรมการร่วมไม่อาจหาข้อยุติได้ คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจดำเนินการต่อไปตามที่เห็นสมควร โดยจะยื่นฟ้องเองก็ได้ และในกรณีที่คณะกรรมการป.ป.ช.เห็นสมควรฟ้องคดี คณะกรรมการป.ป.ช.

ต้องดำเนินการฟ้องคดีภายในกำหนดอายุความ แต่ต้องไม่ช้ากว่าเก้าสิบวัน นับแต่วันที่หากข้อยุติไม่ได้ ตาม มาตรา ๗๗ วรรคสาม โดยในคดีที่คณะกรรมการป.ป.ช.ยื่นฟ้องคดีเอง ห้ามมิให้พนักงานอัยการรับแก้ต่างคดีให้แก่ จำเลย ตามมาตรา ๗๗ วรรคห้า

กรณีคณะกรรมการร่วมไม่อาจหาข้อยุติได้ หมายความว่ารวมถึงกรณีที่อัยการสูงสุดเห็นควรฟ้องจำเลยบาง คน แต่คณะกรรมการป.ป.ช.เห็นควรฟ้องจำเลยทุกคนด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ อม.๗/๒๕๕๖, ๑๕๔/๒๕๖๐)

มีข้อควรสังเกตด้วยว่า ระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามมาตรา ๗๗ หากมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ อัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการป.ป.ช.อาจขยายออกไปได้ แต่ต้องไม่เกินกึ่งหนึ่งของระยะเวลาที่กำหนดไว้ ตาม มาตรา ๗๗ วรรคเจ็ด และการฟ้องคดีโดยอัยการสูงสุดและคณะกรรมการป.ป.ช. เมื่อล่วงพ้นระยะเวลาตามที่ กำหนดในมาตรานี้ยังกระทำได้ ถ้าได้ฟ้องภายในอายุความ ตามมาตรา ๗๗ วรรคท้าย แสดงว่า ระยะเวลาดังกล่าว เป็นเพียงระยะเวลาเร่งรัด (คำพิพากษาฎีกาที่ อม.๗/๒๕๕๖)

คำพิพากษาฎีกาแผนกคดีอาญาที่ อม.๗/๒๕๕๖ คดีรถเรือดับเพลิง คดีนี้มีข้อกฎหมายสำคัญคือ เมื่อ โจทก์ (คณะกรรมการป.ป.ช.) ส่งรายงานการไต่สวนไปยังออสส.เพื่อฟ้องคดี ออสส.มีหนังสือแจ้งข้อที่ไม่สมบูรณ์ไปยัง โจทก์ มีการตั้งคณะทำงานร่วมกันทั้งสองฝ่าย ฝ่ายละ ๘ คน ในที่สุดคณะทำงานผู้แทนออสส.เห็นว่า พยานหลักฐาน สมบูรณ์พอที่จะดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาเพียง ๔ คน คือจำเลยที่ ๒ ที่ ๔ ที่ ๕ และนายสมัคร แต่คณะทำงาน ผู้แทนโจทก์เห็นว่าสมบูรณ์พอฟ้องทุกคน ออสส.จึงส่งสำนวน รายงานการไต่สวน และเอกสารที่เกี่ยวข้องคืนแก่ คณะกรรมการป.ป.ช.เพื่อฟ้องคดีเอง ต่อมาคณะกรรมการป.ป.ช. นำคดีนี้มาฟ้อง

เมื่อคดีมาถึงศาลฎีกาแผนกคดี อม. จำเลยที่ ๑ ให้การต่อสู้ว่า โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง ต้องให้อัยการสูงสุด ฟ้อง ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๑ (หลักการเดียวกับพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการ ททุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๗)

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯวินิจฉัยว่า กรณีดังกล่าว (เห็นต่างเรื่องจำนวนจำเลยที่มีพยานหลักฐานเพียงพอ ฟ้องคดี) **ถือได้ว่าคณะทำงานร่วมไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีแล้ว** อันเป็นเหตุตามมาตรา ๑๑ วรรคสอง ให้โจทก์มีอำนาจยื่นฟ้องจำเลยทั้งหมดได้เองทั้งคดี โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาแยกให้คณะกรรมการป.ป.ช. ฟ้องแต่ เฉพาะจำเลยคนใดที่อัยการสูงสุดมีความเห็นต่างจนไม่อาจหาข้อยุติได้ โดยเฉพาะการกระทำตามคำฟ้องเป็นคดีที่ กล่าวหาจำเลยทั้งหมดว่ากระทำความผิดต่อกฎหมายอันเป็นข้อเท็จจริงเดียวกัน โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องคดีได้

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๖๗

คำถาม ประเด็นที่ ๑ คณะกรรมการป.ป.ช.ส่งสำนวนและรายงานการไต่สวนกรณีนายแดง อดีตรัฐมนตรี ถูกกล่าวหาว่าร่วมกับนายขาว อดีตที่ปรึกษารัฐมนตรี และนายดำ อดีตเลขาธิการรัฐมนตรี กระทำความผิดต่อ ตำแหน่งหน้าที่ของนายแดง ไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดี อัยการสูงสุดเห็นว่าพยานหลักฐานสมบูรณ์เพียงพอที่จะ ฟ้องนายแดงคนเดียว ไม่สมบูรณ์เพียงพอที่จะฟ้องนายขาวและนายดำด้วย มีการตั้งคณะทำงานร่วมกัน เมื่อครบ กำหนดสิบสี่วันนับแต่วันตั้งคณะทำงานร่วม คณะทำงานร่วมฝ่ายอัยการสูงสุดยังเห็นว่า พยานหลักฐานสมบูรณ์ เพียงพอที่จะฟ้องนายแดงคนเดียว ส่วนคณะทำงานฝ่ายคณะกรรมการป.ป.ช.เห็นว่า พยานหลักฐานสมบูรณ์เพียงพอที่จะฟ้องทั้งสามคน ต่อมาคณะกรรมการป.ป.ช.เป็นโจทก์ยื่นฟ้องนายแดง นายขาว และนายดำ ต่อศาลฎีกา

แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในวันนัดพิจารณาคดีครั้งแรก นายแดงยื่นคำร้องว่า คณะกรรมการป.ป.ช. มีอำนาจฟ้องเฉพาะนายขาวและนายดำ ไม่มีอำนาจฟ้องนายแดงเป็นจำเลยในคดีนี้ เพราะต้องให้อัยการสูงสุดเป็นผู้ฟ้อง ขอให้ยกฟ้องนายแดง

ให้วินิจฉัยว่า คำร้องของนายแดงรับฟังได้หรือไม่

ธงคำตอบ การที่คณะทำงานร่วมฝ่ายอัยการสูงสุดและฝ่ายคณะกรรมการป.ป.ช.ยังคงมีความเห็นไม่ตรงกันเกี่ยวกับการฟ้องคดีในส่วนของนายขาวและนายดำ ย่อมถือได้ว่าคณะทำงานร่วมไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีนี้แล้ว อันเป็นเหตุตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๑ วรรคสอง มีผลให้คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจยื่นฟ้องทั้งนายแดง นายขาว และนายดำ ได้เองทั้งคดี โดยไม่ต้องแยกให้อัยการสูงสุดฟ้องจำเลยที่ทั้งสองฝ่ายเห็นตรงกันว่าพยานหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องคดี และให้คณะกรรมการป.ป.ช.ฟ้องจำเลยที่ทั้งสองฝ่ายเห็นต่างจนหาข้อยุติไม่ได้ คำร้องของนายแดงที่ว่า คณะกรรมการป.ป.ช.ไม่มีอำนาจฟ้องนายแดงเป็นคดีนี้จึงรับฟังไม่ได้

หมายเหตุ : หากเป็นข้อสอบปัจจุบัน ต้องแทนพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๑ วรรคสอง ด้วยพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๗ วรรคสาม

ข. ระบบการฟ้องคดี

๑) การฟ้องคดีโดยมีตัวจำเลย

ในวันยื่นคำฟ้องคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยหลักโจทก์จะต้องส่งตัวจำเลยพร้อมคำฟ้อง เช่นเดียวกับจำเลยคดีอาญาทั่วไป ทั้งนี้ ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๒๗ (มาตรา ๒๗ เป็นกรณีจำเลยหลบหนี) ในวันยื่นฟ้องให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ...”

ข้อสังเกต : ในกรณีที่เป็นการฟ้องคดีโดยมีตัวจำเลย เมื่อองค์คณะผู้พิพากษา(ที่ได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา) มีคำสั่งประทับฟ้อง ผลประการสำคัญก็คือ จำเลยต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ จนกว่าจะมีคำพิพากษา เว้นแต่ศาลฎีกาแผนกคดี อม.จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคสาม พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๗ วรรคหนึ่ง และพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ วรรคหนึ่ง ด้วย

การดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปภายหลังจากองค์คณะผู้พิพากษามีคำสั่งประทับฟ้อง ก็คือ ศาลจะส่งสำเนาคำฟ้องแก่จำเลยและนัดคู่ความมาศาลในวันนัดพิจารณาคดีครั้งแรก ตามมาตรา ๓๓ วรรคหนึ่ง และนับแต่วันที่จำเลยรับสำเนาฟ้อง จำเลยมีสิทธิขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช. ตามมาตรา ๓๓ วรรคสอง บทบัญญัตินี้ทำให้จำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีสิทธิดีกว่าจำเลยในคดีอาญาทั่วไป เพราะในคดีอาญาทั่วไป จำเลยจะยังไม่มีสิทธิขอตรวจสอบพยานหลักฐานของพนักงานอัยการ โจทก์จนกว่าจะถึงวันนัดตรวจพยานหลักฐาน

๒) การฟ้องคดีโดยไม่มีตัวจำเลย

การฟ้องคดีอาญาต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. โจทก์อาจยื่นคำฟ้องต่อศาลโดยไม่มีตัวจำเลยมาศาลก็ได้ แต่ในกรณีเช่นนี้ ศาลจะรับฟ้องต่อเมื่อโจทก์ดำเนินการตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพ.ร.บ. วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา

๒๗ กล่าวคือ อัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการป.ป.ช.ต้องมีหลักฐานมาแสดงต่อศาลว่าได้เคยมีการออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาแล้ว แต่ยังไม่ได้ตัวมา หรือเหตุที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มาศาลเกิดจากการประวิงคดี หรือผู้ถูกกล่าวหาไม่มาศาลตามนัดโดยไม่มีเหตุแก้ตัวอันสมควร ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลมีอำนาจรับฟ้องไว้พิจารณาได้โดยไม่ต้องมีตัวจำเลย กระบวนการที่เพิ่มขึ้นมาดังกล่าว ก็เพื่อให้การฟ้องคดีโดยไม่มีตัวจำเลยมีความชอบธรรมมากขึ้น

กระบวนการพิจารณาต่อไปภายหลังประทับฟ้องโดยไม่มีตัวจำเลย มีบทบัญญัติมาตรา ๒๘ วรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ และมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยได้ หากมีการดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้ดังต่อไปนี้

(๑) ให้ศาลส่งหมายเรียกและสำเนาฟ้องให้จำเลยเหมือนคดีอาญาทั่วไป หากจำเลยยังคงไม่มาศาล ให้ศาลออกหมายจับจำเลย และผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการติดตามจับกุมจำเลยรายงานผลการติดตามจับกุมให้ศาลทราบเป็นระยะตามที่ศาลกำหนด

(๒) หากไม่สามารถจับจำเลยได้ภายในสามเดือนนับแต่วันออกหมายจับ ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีได้ โดยการพิจารณาคดีไม่ต้องกระทำต่อหน้าจำเลย

ขั้นตอนดังกล่าวกำหนดขึ้นเพื่อให้การพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยมีความชอบธรรมมากขึ้นเช่นกัน และเมื่อศาลรับฟ้องและพิจารณาคดีลับหลังจำเลย จำเลยยังคงมีสิทธิดังต่อไปนี้

ก. แต่งตั้งทนายความมาดำเนินการแทนตน ตามมาตรา ๒๘ วรรคสอง

ข. จำเลยจะมาศาลเพื่อต่อสู้คดีในเวลาใดก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาก็ได้ เพียงแต่การมาศาลของจำเลยไม่มีผลให้การไต่สวนและการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ได้กระทำไปแล้วต้องเสียไป ตามมาตรา ๒๘ วรรคสาม

ค. หากศาลฎีกาแผนกคดี อม. มีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิด จำเลยมีสิทธิขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ตาม มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า ในกรณีดังกล่าวถ้าภายหลังจำเลยมีพยานหลักฐานใหม่ที่อาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ จำเลยจะมาแสดงตนต่อศาลและยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ แต่ต้องยื่นเสียภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา และให้ศาลมีอำนาจสั่งรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ตามที่เห็นสมควร คำสั่งของศาลในกรณีเช่นนี้ให้เป็นที่สุด

ในกรณีที่ศาลสั่งรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ประธานศาลฎีกาจะต้องเรียกประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อเลือกองค์คณะผู้พิพากษา โดยผู้พิพากษาในองค์คณะผู้พิพากษาต้องไม่เคยพิจารณาคดีนั้นมาก่อน ตามมาตรา ๒๙ วรรคสอง แต่การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในกรณีเช่นนี้ ไม่มีผลให้การไต่สวนและการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ได้ทำไปแล้วต้องเสียไป ตามมาตรา ๒๙ วรรคสาม ซึ่งเท่ากับในชั้นรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ จำเลยมีสิทธิเพียงนำพยานหลักฐานใหม่มาเสนอต่อศาล และศาลยังมีอำนาจนำพยานหลักฐานที่ได้จากการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยมาลงโทษจำเลยได้

ผลของการยื่นคำฟ้องที่มีต่ออายุความ

เมื่อโจทก์ยื่นคำฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. ผลของการยื่นคำฟ้องที่เกิดขึ้นทันทีก็คือ มีผลให้อายุความฟ้องคดีสะดุดหยุดลง ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ ที่ว่า ในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เมื่อได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ให้อายุความสะดุดหยุดลง

บทบัญญัตินี้อาจไม่มีผลประการใด หากเป็นการฟ้องโดยมีตัวจำเลยมาศาล เพราะโดยปกติในการฟ้องคดีอาญาทั่วไป เมื่อโจทก์ฟ้องและได้ตัวจำเลยมาศาล อายุความก็จะสะดุดหยุดลงอยู่แล้ว ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕

แต่ในกรณีจำเลยหลบหนี โจทก์ไม่มีตัวจำเลยมาศาลในวันฟ้อง มีบทบัญญัติให้ศาลประทับฟ้อง แม้จำเลยไม่ได้มาศาลในวันฟ้อง ซึ่งหากยังคงให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ อายุความจะไม่สะดุดหยุดลงในวันฟ้อง (เพราะตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ อายุความจะสะดุดหยุดลงต่อเมื่อจำเลยมาศาลในวันฟ้อง) ดังนั้น พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ จึงบัญญัติไว้ด้วยว่า ให้อายุความสะดุดหยุดลง เมื่อได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาว่า วันฟ้องคดียังไม่ขาดอายุความ แต่มาขาดอายุความภายหลังฟ้อง

คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยังมีบทบัญญัติเรื่องอายุความแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปอีก ๒ กรณี กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไป**ในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณาคดี**ของศาล มาตรา ๒๕ วรรคสอง มี**ให้นับระยะเวลา**ที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนี**รวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ** เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในคดีทุจริตต้องคิดให้หนักก่อนหลบหนี เนื่องจากการไม่นับระยะเวลาที่หลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความมีผลทำให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยต้องหลบหนีไปตลอดชาติ เพราะหากได้ตัวมาเมื่อใดก็นำตัวกลับมาดำเนินคดีได้เสมอ จะไม่มีกรณีศาลยกฟ้องจำเลยที่หลบหนีเพราะเหตุคดีขาดอายุความอีกต่อไป

ความแตกต่างอีกประการหนึ่งก็คือ ในกรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย ถ้า**จำเลยหลบหนีไป**ในระหว่าง**ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ** เช่น จำเลยไม่มาศาลในวันนัดฟังคำพิพากษา และศาลอ่านคำพิพากษาลับหลังให้ลงโทษจำคุกจำเลย จำเลยจะ**ไม่ได้รับประโยชน์จากอายุความล่วงเลยการลงโทษ** ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๘ เพราะมาตรา ๒๕ วรรคสาม มีให้นำบทบัญญัติมาตรา ๙๘ แห่งประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ ผลก็คือหากจับตัวจำเลยได้เมื่อใด ย่อมนำตัวจำเลยมารับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลได้เสมอ

มีข้อสังเกตว่า บทบัญญัติเรื่องอายุความที่แก้ไขใหม่ในพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ ทั้งในกรณีอายุความสะดุดหยุดลงเมื่อฟ้องคดี ตามมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง และในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไป**ในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณาคดี**ของศาล ซึ่งมาตรา ๒๕ วรรคสอง มี**ให้นับระยะเวลา**ที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนี**รวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ** รวมทั้งในกรณีหลบหนีไป**ในระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ** ซึ่งมาตรา ๒๕ วรรคสาม **ไม่ให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยได้รับประโยชน์จากอายุความล่วงเลยการลงโทษนั้น** แม้บทบัญญัติเรื่องอายุความมิใช่บทบัญญัติว่าด้วยการลงโทษ แต่มีผลให้ระยะเวลาการบังคับโทษขยายออกไป จึงเป็นบทบัญญัติที่เป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย **ไม่อาจนำมาใช้บังคับย้อนหลัง**แก่คดีที่การกระทำ ความผิดเกิดขึ้นก่อนวันที่กฎหมายมีผลใช้บังคับ

คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯที่วินิจฉัยว่า บทบัญญัติให้อายุความสะดุดหยุดลงในวันฟ้อง ไม่มีผลย้อนหลังไปใช้บังคับกับคดีที่ฟ้องก่อนกฎหมายใช้บังคับ หากวันฟ้องคดียังไม่ขาดอายุความ แต่ได้ตัวจำเลยมาศาล

เมื่อเลยกำหนดอายุความแล้ว คดีย่อมเป็นอันขาดอายุความ เช่น **อม.๒๓๒/๒๕๖๐** และ **อม.อธ.๔/๒๕๖๕** (เป็น
เกี่ยวกับคดีบัญชีทรัพย์สินทั้งสองคดี)

คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาที่วินิจฉัยว่า บทบัญญัติที่ว่าจำเลยในคดีอม.ไม่ได้รับประโยชน์จากอายุ
ความล่วงเลยการลงโทษตามป.อาญา มาตรา ๔๘ ไม่มีผลย้อนหลัง ซึ่งหมายความว่าจะนำโทษในคดีแรกที่ขาดอายุ
ความล่วงเลยการลงโทษแล้วมาลงแก่จำเลยไม่ได้ไม่ว่ากรณีใด เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาที่ **อม.๔/
๒๕๕๑** (คดีเอ็กซิมแบงก์) และ **อม.๕/๒๕๕๑** (คดีแปลงสัมปทาน)

(๒) การเลือกองค์คณะผู้พิพากษา

ก.ผู้พิพากษาที่อาจได้รับเลือกเป็นองค์คณะ

เมื่อมีการยื่นฟ้องคดีต่อศาล ประธานศาลฎีกาต้องเรียกประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยเร็วเพื่อเลือกองค์คณะผู้
พิพากษาจำนวน ๙ คน โดยต้องเลือกเป็นรายคดี ผู้พิพากษาที่มีสิทธิได้รับเลือกได้แก่

๑) ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งได้แก่ ผู้พิพากษาศาลฎีกา ผู้
พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา ประธานแผนกคดีในศาลฎีกา รองประธานศาลฎีกา และประธานศาลฎีกา

๒) ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลฎีกาซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา

ทั้งนี้ ตามพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๑ วรรคหนึ่ง

ขั้นตอนหลังจากนี้ คือ ขั้นตอนที่ (๓) การนัดพิจารณาคดีครั้งแรกหรือที่ในคดีอาญาทั่วไปเรียกว่าวันสอบ
คำให้การจำเลย ตามมาตรา ๓๓ วรรคสาม ขั้นตอนที่ (๔) การยื่นบัญชีระบุพยาน ตามมาตรา ๓๔ และขั้นตอนที่
(๕) การตรวจพยานหลักฐาน ตามมาตรา ๓๓ วรรคสาม มีกระบวนการคล้ายกับคดีอาญาทั่วไปตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(๖) การไต่สวนพยานหลักฐาน

การพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ใช้ระบบไต่สวน (มาตรา ๖ วรรคหนึ่ง) และให้ศาลยึด
สำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา แต่ศาลมีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและ
พยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (มาตรา ๖ วรรคสอง)

พ.ร.ป.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ มีบัญญัติให้นำกลไกของระบบไต่
สวนมาใช้หลายประการ เป็นต้นว่า การให้ศาลค้นหาความจริงไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่าย
หนึ่ง (มาตรา ๖ วรรคหนึ่ง ตอนต้น) การให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานได้ แม้ว่าการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นจะมี
ข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากขั้นตอน วิธีการ หรือกรอบเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ (มาตรา ๖ วรรคหนึ่ง
ตอนท้าย) การไม่เคร่งครัดในวิธีพิจารณา เช่น ระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือตามคำสั่งศาลสามารถผ่อนหรือ
ขยายได้ตามความจำเป็นและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (มาตรา ๑๗ วรรคหนึ่ง) หรือในกรณีที่คู่ความดำเนิน
กระบวนการพิจารณาผิดพลาด ศาลสั่งให้แก้ไขได้เสมอ (มาตรา ๑๗ วรรคสอง) กรณีฟ้องไม่ถูกต้อง ศาลมีอำนาจสั่งให้
แก้ไขได้ เพื่อมิให้มีการยกฟ้องเพียงเพราะโจทก์บรรยายฟ้องไม่สมบูรณ์ โดยไม่ได้วินิจฉัยเนื้อหาคดี (มาตรา๒๖
วรรคสาม)

นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติที่สนับสนุนให้ศาลมีบทบาทเชิงรุกในการค้นหาความจริง เช่น ให้ศาลมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด เรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ แต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย (มาตรา ๖ วรรคสาม และวรรคท้าย) รวมทั้งขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดี (มาตรา ๓๙) เป็นต้น

ส่วนคำว่า ให้ศาล “ ยึดสำนวนของคณะกรรมการป.ช.เป็นหลักในการพิจารณา ” นั้น ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ วางหลักไว้ในคดีที่ อม.๒/๒๕๕๖ ว่า มีความหมายเพียงว่า ขอบเขตหรือกรอบของการพิจารณาคดีให้ยึดแนวทางที่ปรากฏในสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป.ช. มิใช่ต้องยึดถือว่าข้อเท็จจริงเป็นดังที่คณะกรรมการป.ช.สรุป เพราะศาลฎีกาแผนกคดี อม.มีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้เสมอ และจำเลยยังมีสิทธินำพยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวนเพื่อหักล้างพยานหลักฐานในสำนวนของคณะกรรมการป.ช.ได้

ศาลยังมีอำนาจไต่สวนพยานลับหลังจำเลยได้ในบางกรณี เช่น กรณีจำเลยเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ เมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานกรณีจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว แต่ได้หลบหนีไปและศาลได้ออกหมายจับแล้วแต่ยังจับตัวมาไม่ได้ กรณีจำเลยทราบวันนัดแล้วไม่มาศาล โดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือกรณีศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นต้องไต่สวนพยานหลักฐานใดในนัดนั้นโดยไม่เลื่อนคดี เป็นต้น (มาตรา ๓๑ วรรคสอง)

ในเรื่องการถามพยาน องค์คณะผู้พิพากษาในคดี อ.ม. จะสอบถามพยานบุคคลเอง โดยแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงซึ่งจะทำการไต่สวน แล้วให้พยานเบิกความโดยวิธีแถลงด้วยตนเองหรือตอบศาล แล้วจึงอนุญาตให้โจทก์จำเลยถามเพิ่มเติม (มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง) หลังจากคู่ความได้รับอนุญาตจากศาลให้ถามพยานเพิ่มเติมแล้ว ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดถามพยานอีก เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล (มาตรา ๓๗ วรรคสาม) โดยในการถามพยานฝ่ายตนเอง จะใช้คำถามนำตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้ (มาตรา ๓๗ วรรคสอง)

(๗) การพิพากษาคดี

กระบวนการพิจารณาในชั้นนี้มีสาระสำคัญอยู่ในมาตรา ๒๐ มาตรา ๒๑ และมาตรา ๔๐ ดังนี้

๑) องค์คณะผู้พิพากษาทุกคนต้องให้ความเห็นในการวินิจฉัยคดีเป็นหนังสือโดยสังเขป พร้อมทั้งต้องแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุม และให้ประชุมปรึกษาหารือร่วมกันก่อนแล้วจึงลงมติโดยให้ถ้อยคำตามเสียงข้างมาก (มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง)

๒) ความเห็นในการวินิจฉัยคดีขององค์คณะผู้พิพากษา ต้องมีสาระสำคัญตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ตามมาตรา ๒๐ วรรคสอง ส่วนคำสั่งที่เป็นการวินิจฉัยคดีหรือคำพิพากษาของศาล ต้องประกอบด้วยรายการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๑ รายการที่สำคัญที่ต้องมีทั้งในความเห็นในการวินิจฉัยคดีและคำสั่งหรือคำพิพากษาคือ เหตุผลในการวินิจฉัยทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย บทบัญญัติของกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง และคำวินิจฉัยคดี รวมทั้งการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง

๓) คำสั่งที่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือคำพิพากษาของศาล ต้องเปิดเผยโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ส่วนความเห็นในการวินิจฉัยคดีของผู้พิพากษาในองค์คณะผู้พิพากษาทุกคน มีบทบัญญัติตามมาตรา ๒๐

วรรคท้าย ให้เปิดเผยตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ซึ่งก็คือข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๙ ที่กำหนดให้ประกาศไว้หน้าศาลและเผยแพร่ในเว็บไซต์ของศาลฎีกา

๔) การอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดี อม.ในคดีอาญา พ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๐ วรรคหนึ่ง ตอนท้ายให้อ่านภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันเสร็จการพิจารณา และในกรณีที่จำเลยทราบวันนัดฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ไม่มาฟังคำพิพากษาหรือคำสั่ง มาตรา ๔๐ วรรคสอง ให้ศาลอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งลับหลังจำเลยได้ และให้ถือว่าจำเลยได้ฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นแล้ว

(๘) การอุทธรณ์คำพิพากษา

ก. กำหนดเวลาอุทธรณ์ คู่ความต้องยื่นอุทธรณ์ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดี อม.มีคำพิพากษา ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๕ วรรคสี่ และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖๐

ข. การยื่นอุทธรณ์ ต้องยื่นต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๕ วรรคสี่ และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖๐

ค. ผู้มีสิทธิอุทธรณ์ ได้แก่ คู่ความทุกฝ่าย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๕ วรรคสี่

ง. เงื่อนไขในการอุทธรณ์ ก็คือในกรณีที่จำเลยที่ไม่ได้ถูกคุมขังจะใช้สิทธิอุทธรณ์ ต้องมาอยู่ในอำนาจศาลก่อน โดยต้องมาแสดงตนต่อศาล ตามพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖๑ ที่บัญญัติว่า ในกรณีที่จำเลยซึ่งไม่ได้ถูกคุมขังเป็นผู้อุทธรณ์ จำเลยจะยื่นอุทธรณ์ได้ต่อเมื่อแสดงตนต่อเจ้าพนักงานศาลในขณะที่ยื่นอุทธรณ์ ทั้งนี้ เพื่อให้เลือกว่าจะหนีต่อไป หรือจะใช้สิทธิทางศาล และเมื่อมาแสดงตนแล้ว ก็อาจยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ได้

จ. การวินิจฉัยอุทธรณ์ แม้ตัวบทรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๕ วรรคสี่ ใช้ถ้อยคำว่า “ให้อุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา” แต่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๕ วรรคห้า และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖๓ บัญญัติให้การวินิจฉัยอุทธรณ์ดำเนินการโดยองค์คณะผู้พิพากษาซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา หรือผู้พิพากษาอาวุโสซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา ซึ่งไม่เคยพิจารณาคดีนั้นมาก่อน และได้รับคัดเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจำนวนเก้าคน โดยให้เลือกเป็นรายคดี และเมื่อองค์คณะของศาลฎีกาดังกล่าวได้วินิจฉัยแล้ว ให้ถือว่าคำวินิจฉัยนั้นเป็นคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

๑.๒ คดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุร่ำรวยผิดปกติ

คดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุร่ำรวยผิดปกติ เป็นคดีอีกประเภทหนึ่งที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) รวมทั้งพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑)

คำว่า “ ร่ำรวยผิดปกติ ” มีบทนิยามอยู่ในพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ ว่า คำว่า “ ร่ำรวยผิดปกติ ” หมายความว่า การมีทรัพย์สินมากผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นมากผิดปกติ หรือ การมีหนี้สินลดลงมากผิดปกติ หรือได้ทรัพย์สินมาโดยไม่มีมูลอันจะอ้างได้ตามกฎหมายสืบ

เนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ รวมทั้งกรณีมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติสืบเนื่องมาจากการเปรียบเทียบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินด้วย

ผู้มีอำนาจฟ้องคดีร่ำรวยผิดเหมือนกับผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา คือ **อัยการสูงสุด** ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๙ วรรคหนึ่ง เว้นแต่กรณีอัยการสูงสุดเห็นต่างจากคณะกรรมการป.ป.ช. มีการตั้งคณะกรรมการร่วมกันแล้ว แต่ยังไม่หาข้อยุติไม่ได้ คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจฟ้องเอง เพราะมาตรา ๑๑๙ วรรคหนึ่ง ให้นำมาตรา ๗๗ มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

ส่วนบุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาในคดีร่ำรวยผิดปกติ ก็เหมือนกับบุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาในผู้คดีอาญา ได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ทั้งนี้ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) มาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑)

นอกจากนี้พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต มาตรา ๑๒๐ วรรคท้าย ยังให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อัยการสูงสุดยื่นคำร้องตามมาตรา ๑๑๙ สำหรับบุคคลอื่นที่มีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ในฐานะตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน ต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ด้วย

กระบวนการพิจารณาคดีร่ำรวยผิดปกติในศาลฎีกาแผนกคดีอาญา คล้ายกับคดีอาญา มีความแตกต่างกันเพียงเรื่องภาระการพิสูจน์ เนื่องจากคดีร่ำรวยผิดปกติ **ผู้ถูกกล่าวหา มีภาระการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ** ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๙ วรรคสอง

คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอม.ที่ ๔๔/๒๕๖๐ ในคดีร่ำรวยผิดปกติ แม้ว่าผู้ร้องไม่มีหลักฐานใดมายืนยันว่าทรัพย์สินหรือเงินที่เพิ่มขึ้นของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ ได้มาจากการทุจริต หรือได้มาด้วยวิธีการที่ไม่ถูกต้องอย่างไร และจะสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือไม่ ก็หาเป็นข้อสำคัญในคดีไม่ เพราะพ.ร.บ.ว่าด้วยการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๓๕ วรรคหนึ่ง (ตรงกับกฎหมายปัจจุบันคือพ.ร.บ.ว่าด้วยการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง และพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ วรรคสอง) บัญญัติให้เป็นภาระการพิสูจน์ของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ ซึ่งเป็นผู้โต้แย้งว่า ทรัพย์สินนั้นมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ

อย่างไรก็ตาม แม้พ.ร.บ.ว่าด้วยการพิจารณาคดีอม.พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง และพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ วรรคสอง บัญญัติทำนองเดียวกันว่า ผู้ใดโต้แย้งว่าทรัพย์สินที่ร้องขอให้ตกเป็นของแผ่นดินมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ ผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์ต่อศาลก็ตาม แต่ผู้ร้องหรือผู้กล่าวหายังมีหน้าที่ต้องนำสืบให้ศาลเห็นก่อนว่า ทรัพย์สินนั้นมีความเชื่อมโยงกับการกระทำความผิดอย่างไร หลังจากนั้นเจ้าของทรัพย์สินจึงมีภาระการพิสูจน์ให้เห็นว่าทรัพย์สินนั้นมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ เพราะ

การได้มาซึ่งทรัพย์สินเป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของเจ้าของทรัพย์สินแต่เพียงฝ่ายเดียว (คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑/๒๕๖๕ อ้างถึงในเอกสารทบทวนบทที่ ๒)

๑.๓ คดีจิตใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือยื่นเท็จ

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีจิตใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๓) และมาตรา ๒๓๕ วรรคท้าย รวมทั้งพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ มาตรา ๑๐ (๔)

๑) **ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ** รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๓) ให้คณะกรรมการป.ป.ช. กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และเจ้าหน้าที่ของรัฐยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลดังกล่าว ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้แก่

(๑) บุคคลตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๒ (๑) ถึง (๙) ซึ่งได้แก่ (๑) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (๒) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (๓) ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ (๔) ข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีผู้พิพากษาขึ้นไป (๕) ข้าราชการตุลาการศาลปกครองตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นเป็นต้นไป (๖) ข้าราชการอัยการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีอัยการเป็นต้นไป (๗) ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง (๘) ผู้ดำรงตำแหน่งอื่นตามที่กฎหมายอื่นกำหนดให้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และ (๙) ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น ตามที่คณะกรรมการป.ป.ช.กำหนด

บุคคลดังกล่าวต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินทั้งของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ และมาตรา ๑๐๒ วรรคท้าย ให้คู่สมรสหมายความรวมถึงผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยไม่จดทะเบียนสมรสด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการป.ป.ช.กำหนด

(๒) **บุคคลตามประกาศของคณะกรรมการป.ป.ช.** ออกตามความในพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๒๘ (๓) และมาตรา ๑๐๓ ซึ่งปัจจุบันมีมากมายหลายตำแหน่ง ครอบคลุมตำแหน่งที่มีความสำคัญทุกตำแหน่ง

๒) **กำหนดเวลายื่นบัญชีฯ** พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๕ วรรคสาม บัญญัติว่า การยื่นบัญชีฯ ให้ยื่นตามกำหนดดังต่อไปนี้

(๑) กรณีเป็นบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๑) (๒) (๓) และ (๙) ให้ยื่นเมื่อเข้ารับตำแหน่งและเมื่อพ้นจากตำแหน่ง

(๒) กรณีเป็นบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๔) (๕) (๖) (๗) (๘) และตำแหน่งอื่นที่คณะกรรมการป.ป.ช.กำหนด นอกจาก (๑) ให้ยื่นเมื่อเข้ารับตำแหน่งและเมื่อพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และทุกสามปี ตลอดเวลาที่ยังดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆให้ยื่นบัญชีเมื่อพ้นจากตำแหน่งมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปีด้วย แต่การยื่นบัญชีตามกฎหมายใหม่ ไม่ต้องยื่นกรณีพ้นจากตำแหน่งมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปีแล้ว

๓) เอกสารที่ต้องยื่นประกอบบัญชี พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง ให้ยื่นบัญชี พร้อมด้วยหลักฐานที่พิสูจน์ความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน และหลักฐานการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา โดยผู้ยื่นต้องลงลายมือชื่อกำกับไว้ในบัญชีและสำเนาหลักฐานที่ยื่นไว้ทุกหน้า และทรัพย์สินและหนี้สินที่ต้องระบุในบัญชี ให้รวมถึงทรัพย์สินและหนี้สินในต่างประเทศ และให้รวมถึงทรัพย์สินที่มอบหมายให้อยู่ความครอบครองดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมด้วย

๔) การเปิดเผยบัญชี พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๖ ให้เปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๑) เฉพาะนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา และบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๒)(๓)(๗) และ (๘) ซึ่งได้แก่ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง และผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

๕) องค์กรประกอบความผิด

รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๕ วรรคท้าย ใช้ถ้อยคำว่า “...ให้นำมาตรานี้มาใช้บังคับแก่กรณีที่บุคคลตามมาตรา ๒๓๔(๓) จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการ ทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการ ทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นด้วย โดยอนุโลม”

ถ้อยคำที่เพิ่มเข้ามาในตอนท้ายที่ว่า “...และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นด้วย...” แสดงให้เห็นถึงการผ่อนคลายความเคร่งครัดของคดีจึงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ ซึ่งแต่เดิมมีแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ยืนยันตลอดมาว่า การจงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จไม่ต้องมีเจตนาพิเศษเพื่อเตรียมการทุจริต เพียงแต่รู้ว่ามีทรัพย์สิน แต่ไม่แจ้ง หรือแจ้งไม่ตรงก็เป็นความผิดแล้ว แม้ว่าการไม่แจ้งหรือแจ้งไม่ตรงอาจเกิดจากการหลงลืมหรือไม่ได้มีเจตนาที่จะปกปิดหรือแจ้งเท็จก็เป็นความผิด การที่รัฐธรรมนูญใหม่ให้ดูด้วยว่ามีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นหรือไม่ คือให้พิจารณาถึงเจตนาด้วย ทำให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น

๖) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีจึงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ

พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๔ วรรคสอง บัญญัติว่า หากคณะกรรมการป.ป.ช. มีมติว่า ผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) กรณีเป็นบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๑) คือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มาตรา ๑๐๒ (๒) คือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๒ (๓) คือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และ มาตรา ๑๐๒ (๔) คือผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น ตามที่คณะกรรมการป.ป.ช.กำหนด ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อวินิจฉัย

(๒) กรณีเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐ ยกเว้นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๑๐๒ (๔) ให้เสนอเรื่องต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเพื่อวินิจฉัย

ดังนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม ตุลาการศาลปกครอง อัยการ ข้าราชการพลเรือน ตำรวจ ทหาร หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ ที่ตั้งใจไม่ยื่นบัญชี หรือยื่นเท็จ จึงไม่ได้อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ แต่อยู่ในอำนาจของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

๕) โทษสำหรับผู้ตั้งใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ มีโทษตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคสาม กล่าวคือ

(๑) หากยังอยู่ในตำแหน่ง ต้องพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ (เมื่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ประทับรับฟ้อง ผู้ถูกกล่าวหาต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ เว้นแต่ศาลฯจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น)

(๒) เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น และ

(๓) จะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (คือสิทธิไปลงคะแนนเลือกผู้สมัคร) มีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้ สำหรับผู้ที่ถูกเพิกถอนสิทธิสมัครเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น **ตลอดไป** และไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ ตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสี่

(๔) มีโทษทางอาญา คือจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามพ.ร.ป. ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๗ ด้วย

ตัวอย่างคดีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ พิพากษาว่ามีความผิดฐานจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินเป็นเท็จ ให้ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ **อม.๓/๒๕๕๕** ในเอกสารประกอบการบรรยายชุดที่ ๖

คดีจงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จฯ ยังมี**ข้อกฎหมายใหม่**ที่น่าสนใจดังนี้

(๑) ปัญหา : **โทษเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งย้อนหลังได้หรือไม่**

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๑๓๘/๒๕๖๒ คดีนี้ผู้ร้องขอให้ลงโทษตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ (ให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้) ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับภายหลังการกระทำความผิด (กฎหมายที่ใช้บังคับในขณะกระทำความผิดคือ พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง เพียงแต่ห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเวลาห้าปี)

ปัญหาในคดีนี้ก็คือ โทษเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง) มีผลใช้บังคับย้อนหลังได้หรือไม่

ศาลฎีกาแผนกคดี อม. วินิจฉัยว่า มาตรการบังคับทางการเมืองตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ มีไม่มาตรการบังคับทางการเมืองที่ใช้ในขณะกระทำความผิด จึง

ต้องใช้พ.ร.บ. ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง (ที่มีผลใช้บังคับ ในขณะที่กระทำความผิด) บังคับแก่คดีนี้ เพราะหากบังคับใช้ตามที่กฎหมายที่บัญญัติภายหลังกระทำความผิดย่อมเป็นการขัดต่อหลักนิติธรรม (เป็นคำวินิจฉัยที่นำเข้าหารือในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาก่อนมีคำวินิจฉัย)

(๒) ปัญหา : **คดีส่วนอายุขาดอายุความ ยังลงโทษในส่วนที่เป็นมาตรการบังคับทางการเมือง (เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง) ได้หรือไม่**

คำพิพากษาศาลฎีกาคดี อม.อธ ๑/๒๕๖๔ คดีนี้ ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้วินิจฉัยว่า ผู้ถูกกล่าวหาจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาที่จะไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินนั้น กรณีเข้ารับตำแหน่งสมาชิกอบจ.นนทบุรี ขอให้สั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาพ้นจากตำแหน่งที่ดำรงอยู่ และให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหาตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑, ๑๑๔, ๑๘๘ ศาลฎีกาแผนกคดีอม.ตรวจคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องแล้ว พิพากษายกคำร้อง

ผู้ร้องอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์วินิจฉัยว่า การเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและสิทธิเลือกตั้งตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ หรือการห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือตำแหน่งใดในพรรคการเมืองเป็นเวลาห้าปี ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓๔ ถือเป็นมาตรการบังคับทางการเมืองซึ่งมีผลเป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลในการแสดงออกในฐานะพลเมืองของรัฐอันสืบเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญา โดยศาลจะมีอำนาจบังคับใช้มาตรการบังคับดังกล่าวได้ต่อเมื่อเป็นกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาวินิจฉัยชี้ขาดว่าผู้นั้นกระทำความผิดอาญาโดยจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินภายในเวลากำหนด หรือจงใจยื่นบัญชีด้วยความอันเป็นเท็จ มาตรการบังคับทางการเมืองจึงเป็นผลสืบเนื่องมาจากการวินิจฉัยความผิดในทางอาญา ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๗ หรือพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๔๒ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๑๔ การที่ผู้ร้องอุทธรณ์ขอให้ศาลเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหา ย่อมเป็นการขอให้ศาลวินิจฉัยพฤติการณ์หรือการกระทำอันเดียวกันกับที่ต้องนำมาวินิจฉัยในส่วนความรับผิดทางอาญาที่ขาดอายุความไปแล้ว จึงแสดงให้เห็นว่ามาตรการบังคับทางการเมืองรวมเป็นส่วนหนึ่งของคดีอาญาโดยไม่อาจแยกออกจากการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาได้ ดังนั้น มาตรการบังคับทางการเมืองดังกล่าว แม้มิใช่โทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘ ก็ย่อมต้องอยู่ภายใต้หลักทั่วไปของคดีอาญา ซึ่งรวมถึงการอยู่ในบังคับของอายุความทางอาญา เมื่อการกระทำส่วนนี้เป็นอันขาดอายุความทางอาญาไปแล้ว ซึ่งมีผลให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปโดยศาลไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดตามคำร้องหรือไม่ กรณีจึงไม่อาจนำมาตราการบังคับทางการเมืองมาใช้บังคับแก่ผู้ถูกกล่าวหาได้

(๓) ปัญหา : **บทบัญญัติเรื่องอายุความย้อนหลังได้หรือไม่**

คำพิพากษาศาลฎีกาคดี อม.๒๓๒/๒๕๖๐ ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ลงโทษผู้คัดค้านตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๑๔ ซึ่งมีระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และ พ.ร.บ.ดังกล่าวไม่ได้บัญญัติอายุความไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องนำบทบัญญัติ

ตามประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยอายุความมาใช้แก่ความผิดในคดีนี้ ดังนั้น ถ้ามิได้ยื่นคำร้องและได้ตัวผู้คัดค้านมายังศาลภายในกำหนดห้าปี นับแต่วันกระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความ ตาม ป.อ. มาตรา ๙๕ (๔) แม้ผู้ร้องจะยื่นคำร้องภายในกำหนดเวลาห้าปี นับแต่วันกระทำความผิด แต่ยังไม่ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหามายังศาล ต่อมาภายหลังจากครบกำหนดอายุความห้าปีแล้ว ได้มีพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๖๐ เป็นต้นไป โดยมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ ในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เมื่อได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ให้อายุความสะดุดหยุดลง” และมีบทเฉพาะกาล มาตรา ๖๙ บัญญัติว่า “บทบัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ไม่กระทบต่อการดำเนินการใดในคดีที่ได้ยื่นฟ้องไว้และได้ดำเนินการไปแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ ส่วนการดำเนินการต่อไปให้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้”

บทบัญญัติเรื่องอายุความสะดุดหยุดลงนับแต่วันยื่นฟ้อง ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๑ แม้มิใช่บทบัญญัติว่าด้วยการลงโทษ แต่มีผลให้ระยะเวลาในการบังคับโทษขยายออกไป จึงเป็นบทบัญญัติที่เป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหา ไม่อาจนำมาใช้บังคับย้อนหลังแก่คดีที่ผู้ร้องยื่นคำร้องไว้ แต่ยังไม่ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหามายังศาลจนครบกำหนดอายุความ ตาม ป.อ. มาตรา ๙๕ (๔) ไปแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัติดังกล่าวมีผลใช้บังคับ คดีจึงเป็นอันขาดอายุความ (เป็นคำวินิจฉัยภายหลังจากนำปัญหานี้เข้าหารือในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา)

คำพิพากษาศาลฎีกาคดี **อม.อธ.๔/๒๕๖๕** คดีนี้ ศาลฎีกาแผนกคดีอม.วินิจฉัยว่า คดีของผู้ร้องในความผิดฐานจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบต่อผู้ร้องด้วยข้อความ อันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบกรณีเข้ารับตำแหน่งที่ปรึกษานายกองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดเชียงราย วรระที่ ๒ ขาดอายุความทางอาญา

ผู้ร้องอุทธรณ์ว่า เมื่อผู้ร้องยื่นคำร้องแล้วอายุความย่อมสะดุดหยุดลงตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ และพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗ ด้วยนั้น

องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์เห็นว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับดังกล่าว มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการนับอายุความทางอาญา แต่มีความแตกต่างกับกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดของผู้ถูกกล่าวหา โดยมีผลให้อายุความสะดุดหยุดลง ระยะเวลาการบังคับโทษจึงขยายออกไปซึ่งไม่เป็นคุณแก่ผู้ถูกกล่าวหา อีกทั้งปัญหาเรื่องอายุความ แม้มิใช่การกำหนดองค์ประกอบของการกระทำอันเป็นความผิด แต่ก็ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับกำหนดเวลาให้บุคคลต้องรับโทษหรือไม่ต้องรับโทษในทางอาญา เมื่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับบัญญัติขึ้น และมีผลใช้บังคับภายหลังวันกระทำความผิดของผู้ถูกกล่าวหาจึงไม่อาจนำมาใช้บังคับย้อนหลังแก่คดีที่มีการกระทำความผิดก่อนบทกฎหมายใช้บังคับได้

(๔) ปัญหา : กรณีไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จในขณะที่ยังดำรงตำแหน่ง **วาระแรก** แต่ยังไม่ถูกดำเนินคดีจนดำรงตำแหน่งครบวาระ ต่อมาเมื่อเข้าดำรงตำแหน่ง **วาระที่สอง** (ชนะเลือกตั้ง ได้กลับเข้ามาดำรงตำแหน่งเดิมอีก) จึงถูก

ดำเนินคดีกรณีไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ (อันเป็นความผิดเกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งในวาระแรก) กรณีเช่นนี้ หากศาลพิพากษาว่าจงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ ผู้นั้นต้องพ้นจากตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในวาระที่สองด้วยหรือไม่

ปัญหาดังกล่าวมีคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาที่ **อม.๑๒/๒๕๖๖** วินิจฉัยว่า ผู้นั้นต้องพ้นจากตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในวาระที่สองด้วย เพราะเมื่อศาลวินิจฉัยว่า ผู้นั้นจงใจไม่ยื่นบัญชีหรือเท็จ ศาลจะต้องมีคำพิพากษาลงโทษคือ ให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งผู้นั้น ตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม ด้วย ซึ่งมีผลตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสี่ คือ ผู้นั้นต้องถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตลอดไป และไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ ส่งผลให้ผู้นั้นไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน (คือวาระที่สอง) ด้วย

หมายเหตุ :

เคยมีข้อสอบเนติฯ เกี่ยวกับคดีจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหลายครั้ง แต่เนื่องจากข้อกฎหมายเปลี่ยนไปแล้ว จึงไม่ขอนำมากล่าวถึง

๑.๔ คดีคณะกรรมการป.ป.ช. ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเสียเอง

คดีกล่าวหาคณะกรรมการป.ป.ช. ว่ากระทำความผิดอยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๖ ประกอบมาตรา ๒๓๔ (๑) และมาตรา ๒๓๕ (๒) และ พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ มาตรา ๑๐ (๒) เช่นเดียวกับที่เคยเป็นมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ และฉบับปี ๒๕๕๐

มีข้อสังเกตว่า ตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของคณะกรรมการป.ป.ช. รวมถึงผู้ให้สินบนแก่คณะกรรมการป.ป.ช. อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาด้วย ทั้งนี้ ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ **มาตรา ๑๐ (๓)**

สำหรับข้อหาที่คณะกรรมการป.ป.ช. กระทำความผิดและอยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาก็คือ ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ และจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ตามรัฐธรรมนูญ **มาตรา ๒๓๔ (๑)**

คดีกล่าวหาคณะกรรมการป.ป.ช. รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖ เริ่มโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาหรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติผู้ใดกระทำการตามมาตรา ๒๓๔ (๑) โดยยื่นต่อประธานรัฐสภาพร้อมด้วยหลักฐานตามสมควร หากประธานรัฐสภาเห็นว่ามีความเห็นสมควรสั่งให้มีการกระทำตามที่ถูกกล่าวหา ให้ประธานรัฐสภาเสนอเรื่องไปยังประธานศาลฎีกาเพื่อตั้งคณะผู้ไต่สวนอิสระจากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ เพื่อให้สอบสวนหาข้อเท็จจริง

คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม หน้าที่และอำนาจ วิธีการไต่สวน ระยะเวลาการไต่สวนและการดำเนินการอื่นที่จำเป็นของคณะผู้ไต่สวนอิสระ ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๕๑ และมาตรา ๕๒

เมื่อคณะผู้ไต่สวนอิสระดำเนินการไต่สวนแล้วเสร็จ มาตรา ๒๓๗ ให้คณะผู้ไต่สวนอิสระดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ถ้าเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลให้สั่งยุติเรื่อง และให้คำสั่งดังกล่าวเป็นที่สุด

(๒) ถ้าเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย

(๓) ถ้าเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาผิดวินัยการณตามที่ถูกกล่าวหา และมีใช้กรณีตาม (๒) ให้ส่งสำนวนการไต่สวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ส่วนกระบวนการวิธีพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ในคดีที่คณะกรรมการป.ป.ช.ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เหมือนกับคดีอาญาหรือคดีร่ำรวยผิดปกติของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ปัญหา: ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคณะกรรมการป.ป.ช.หรือไม่ ปัญหานี้มีคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๖๗๓/๒๕๖๒ (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า บทบัญญัติในพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๗ วรรคหนึ่ง ที่มีผลใช้บังคับในเวลานั้น (ถ้อยคำในต้นบทคล้ายรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๖) เป็นเพียงบทบัญญัติที่เพิ่มช่องทางในการดำเนินคดีแก่คณะกรรมการป.ป.ช. แต่โจทก์เป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการของจำเลยที่เป็นกรรมการป.ป.ช. ย่อมมีสิทธิตามป.วิ.อ. มาตรา ๒๘ (๒) ที่จะยื่นฟ้องจำเลยที่เป็นกรรมการป.ป.ช.ต่อศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบได้ตามพ.ร.บ.จัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๗ ประกอบมาตรา ๓ วรรคสอง (๑)

คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ เป็นการกลับหลักเดิมในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๗๘๑/๒๕๕๗ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๖๘๘/๒๕๖๐ (ประชุมใหญ่) ที่วินิจฉัยว่า การดำเนินคดีแก่คณะกรรมการป.ป.ช. มีบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ต้องถือว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมีผลเป็นการตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะยื่นฟ้องกรรมการป.ป.ช.ต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาปกติ ต้องใช้กระบวนการตามที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญยื่นฟ้องกรรมการป.ป.ช.ต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเท่านั้น

คำแนะนำ :

ในการเตรียมตัวสอบสำหรับเนื้อหาในบทนี้ ขอให้เน้นเรื่องบุคคลและฐานความผิดที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. รวมทั้งเงื่อนไขแห่งกฎหมายที่มีการตีความโดยคำพิพากษาศาลฎีกา ส่วนเรื่องขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาคดี ขอให้รู้เพียงขั้นตอนคร่าวๆ เพราะเค้าโครงของข้อสอบอาจเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างที่มีการพิจารณาคดีเหล่านี้ จะได้ทราบว่าปัญหาที่ข้อสอบให้พิเคราะห์อยู่ในขั้นตอนไหนของคดี

สำหรับคำพิพากษาคดีสำคัญที่นำมากล่าวถึงในเอกสารประกอบการบรรยาย นำมากล่าวถึงเพื่อความรอบรู้ และส่วนใหญ่เป็นเรื่องข้อเท็จจริง ไม่นำมาออกเป็นข้อสอบอยู่แล้ว และในส่วนที่เกี่ยวกับคดีจึงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือยื่นเท็จ ไม่จำเป็นต้องท่องจำว่ามีใครอยู่ในอำนาจศาลนี้บ้าง เพราะมีอยู่มากมายหลายตำแหน่ง

อ.อริคม อินทุพุฒิ